

تفکیک یا تعادل قوا: رویکرد مونتسکیو در کتاب روح القوانین

(نوع مقاله: علمی - پژوهشی)

ناصرعلی منصوریان*

اهمد کتابی رودی^۱

چکیده

مدت‌های مدیدی است که هر جا سخن از تفکیک قوا به میان می‌آید، نویسندگان بلافاصله به نام شارل دو مونتسکیو به عنوان مؤسس این نهاد در حقوق عمومی اشاره می‌کنند و طبیعتاً به معروفترین اثر وی یعنی «روح القوانین» نیز به عنوان منبع تأسیس این نهاد، استناد می‌کنند. این استناد به حدی است که گویی تفکیک قوا، زاده مونتسکیو است. اما مذاقه در این اثر شگرف مونتسکیو نشان می‌دهد که این اندیشمند به جز یک مورد، در هیچ‌کجای متن کتاب خویش به عبارت «تفکیک» در ارتباط با قوا اشاره‌ای ندارد؛ بلکه آنچه از روح کلی روح القوانین قابل استنتاج است، توازن و تعادل قواست و نه تفکیک قوا. مونتسکیو در جای جای اثر خویش - علی‌الخصوص در فصل ششم از باب یازدهم - آزادی سیاسی ناشی از تعاون و توازن قوای سه‌گانه را می‌ستاید. بنابراین می‌توان گفت نه‌آنهایی که او را به عنوان بنیان‌گذار تفکیک قوا ستوده‌اند و نه‌آنهایی که بر او به همین عنوان تاخته‌اند، فهم درستی از آنچه مونتسکیو در باب تقسیم و توازن قدرت داشته است، نداشته‌اند. این مقاله بر آن است تا با بررسی سیر تحولی تفکیک قوا و خوانش جدید از کتاب روح القوانین، ایده واقعی مونتسکیو را در این باب بیان نماید.

کلیدواژه‌ها: تفکیک قوا، تعادل قوا، روح القوانین، مونتسکیو.

*. دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول) Email: namansourian@yahoo.com

^۱. دکترای حقوق عمومی دانشگاه علامه طباطبائی Email: ketabi.ahmad@alumni.ut.ac.ir